

Оригинални научни рад

UDK 343.915:316.48-053.6

DOI br. 10.7251/SVR1408272M

COBISS.SI-ID 4268568

СОЦИЈАЛНА ОБИЉЕЖЈА КРИМИНОГЕНЕ ИНФИЦИРАНОСТИ УЧЕНИКА

Доц. др Небојша М. Мацановић¹

Факултет политичких наука Бања Лука

Апстракт: Све већа дезоријентација друштва и поремећен систем вриједности погодују настанку криминогене инффицираности њених грађана, која је све индикативнија код младих. Ријеч је о комплексној појави која је присутна у свим друштвеним системима, али свакако да је израженија и присутнија у неразвијеним земљама и земљама у транзицији. Због тога ћемо у овом раду појави криминогене инффицираности посветити посебну пажњу, како бисмо расвијетлили овај све присутнији поремећај у понашању младих. Циљ рада, као и самог истраживања био је да идентификујемо колико је заправо појава криминогене инффицираности код младих присутна у нашем друштву, као и да утврдимо социјална обиљежја криминогене инффицираности. Желећи да се бавимо криминогеном инффицираношћу, њеним карактеристикама, узроцима и посљедицама, ми заправо покушавамо пронаћи могућност да помогнемо друштву у превенцији ове појаве.

Кључне ријечи: *криминогена инффицираност, девијантно понашање, поремећени систем вриједности, религија.*

УВОД

Дјеца и млади представљају најосјетљивију категорију људске популације коју најтеже погађа и на њу утиче криза друштвене заједнице, као што је то случај са БиХ. Реакција на кризу код младих се најчешће огледа кроз прихватање система вриједности који није друштвено прихватљив.² Посљедица прихватања таквог система вриједности јесте и криминогена инффицираност младих која се препознаје кроз њихове асоцијалне ставове, понашање, однос према члановима породице, школи и сл. Криминогена инффицираност је посљедица кризе друштва, неорганизованости, социо-економске ситуације, ратних дешавања, али и кризе оних фактора који би

¹ Доктор педагошких наука, Студијска група социјални рад

² Ковачевић, Б., Перић, Р. (2009). *Социјална патологија*. Бања Лука: Народна и унивезитетска библиотека Републике Српске.

trebalo da budu носиоци социјализације личности дјетета, прије свега породице и школе. Такође, одбацивање и превазилажење ранијих друштвених норми, те још нејасно прецизиране и недефинисане нове, а које евидентно нису усклађене са трансформацијом политичких, економских и социјалних прилика у БиХ, отежавају младима да препознају и прихвате нове друштвене норме и вриједности. Управо та друштвена дезорганизација и губитак контроле фактора социјализације над васпитањем дјете и младих, утиче на појаву криминогене инфизираности која представља основу свих видова поремећаја у понашању, посебно пределинквентног и делинквентног понашања.

1. ПОЈАМ КРИМИНОГЕНЕ ИНФИЦИРАНОСТИ

Иако се појам «криминогена инфизираност» не налази у педагошким и криминолошким лексиконима и рјечницима, ријеч «криминоген» потиче од латинске ријечи *crimen* (*crimen*) што значи гријех, кривња, прекршај, злочин. Римљани су ријеч *crimen* употребљавали вишезначно, у почетку као судску пресуду, а затим се значење проширило и на кривњу и пријекор. Криминоген значи «неко ко ствара криминал», који побуђује на криминал. Појам «инфицирати» потиче од латинске ријечи *ficisram* (*ficisram*) што значи заразити или окужити.³ Ако посматрамо појам инфизираности као зараженост неком појавом или вирусом, онда би се криминогена инфизираност односила на неку штетну инфекцију. У том погледу криминогена инфизираност је посљедица инфизираности система вриједности у друштву, те би се овај појам односио на инфизиране (болесне) ставове људи које треба лијечити. Полазећи од чињенице да се термин «криминогена инфизираност» не налази у педагошком лексикону, а на основу претходног разматрања и анализирања саме појаве, одредили дефиницију криминогене инфизираности.

Криминогена инфизираност је појава која је уско повезана са карактеристикама савременог друштва и која настаје усљед помањкања и неприхватања принципа и вриједности које прописује друштво, што за посљедицу има неприлагођено понашање људи које није у складу са друштвеним нормама и обичајима. Она представља «синдром» који је посебно изражен међу младим и који за њих представља систем вриједности који они прихватају као једини исправан, без обзира на постојећи које дефинише друштво, што за посљедицу има неприлагођено, асоцијално понашање младих. Неки аутори⁴ сматрају да је то појава која је посљедица мањкавости социјализације и која се препознаје у антисоцијалним ставовима дјете и младих. Она проистиче из друштвене дезоријентације која се најбоље осликава осјећањима многих грађана који називају шта нестаје,

³ Клаић, Б. (1983). *Рјечник страних ријечи*. Загреб: Накладни завод матице Хрватске.

⁴ Ковачевић, Б., Перић, Р. (2009). *Социјална патологија*. Бања Лука: Народна и унверзитетска библиотека Републике Српске.

али не знају шта настаје. Такву друштвену дезорганизацију Југовић (2007) назива стањем аномије, онако како ју је дефинисао Емил Диркем. Аномија настаје као последица друштвених промјена када један систем нестаје, а други још није настао. Милосављевићи Југовић (2009) сматрају да у таквој друштвеној дезоријентацији, криминогена инфицираност најлакше настаје, јер у ентропији друштвеног система у коме појединци немају према чему да се управљају и воде и када се ствара осјећај да је све допуштено, јер различити нивои система социјалне контроле доживљавају крах.⁵

2. МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

Циљ истраживања је да се утврди ниво криминогене инфицираности ученика у основним и средњим школама у Републици Српској, те да се уоче социјална обиљежја ове појаве.

Задачи истраживања:

1. Идентификовати ниво криминогене инфицираности ученика у основној и средњој школи.
2. Утврдити колико интензитет криминогене инфицираности ученика у основној и средњој школи зависи од појединих социјалних обиљежја.
3. Испитати да ли постоји статистички значајан однос интензитета криминогене инфицираности ученика у основној и средњој школи и средине из које долазе (мјеста боравка).
4. Установити да ли постоји статистички значајан однос интензитета криминогене инфицираности ученика у основној и средњој школи и категорије становништа којој припадају.
5. Утврдити природу односа између интензитета криминогене инфицираности ученика у основној и средњој школи и њиховог односа према религији.

У истраживању смо примијенили следеће методе:

Метод теоријске анализе, сервеј метод и методу компарације.

Инструменти:

1. Скалер за утврђивање нивоа криминогене инфицираности код ученика и малољетних делинквената у основним и средњим школама (КИУД).
2. Упитник за утврђивање породичних, педагошких и социјалних прилика код ученика (УППСП).

Узорак су сачињавали ученици седмог и деветог разреда у седам основних школа, те ученици првог и трећег разреда средњих школа на подручју града Бање Луке, Приједора, Добоја, Кнежева и Српца, укупно 614 испитаника. Други узорак чинили су малољетни делинквенти из ВПД Бања Лука и Центра за малољетнике Бања Лука, укупно њих 50.

⁵ Милосављевић, М., Југовић, А. (2009). *Изван граница друштва – савремено друштво и маргиналне групе*. Београд: ФАСПЕР.

3. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

3.1. Идентификовање криминогене инфизираности ученика у основним и средњим школама

Основни циљ и задатак нашег истраживања био је да идентификујемо ниво криминогене инфизираности малољетних делинквената и ученика у основној и средњој школи. Ниво криминогене инфизираности ученика у основној и средњој школи одредили смо на тај начин што смо на узорку малољетних делинквената, за које се сматра да су криминогено инфизиранани, јер су већ починили неко од кривичних дјела, за шта су кажњени, одредили четири категорије или нивоа криминогене инфизираности и то: низак ниво, умјерен ниво, висок ниво и изразито висок ниво. Критеријуме криминогене инфизираности одредили смо на тај начин што смо на основу резултата добијених примјеном инструмента КИД (криминогена инфизираност делинквената) одредили медијан и квартиле за групу малољетних делинквената као критеријум групу. На основу израчунатог медијана и квартила одредили смо границе, тј. четири нивоа криминогене инфизираности ученика. Ове границе узели смо, дакле као критеријуме приликом одређивања нивоа криминогене инфизираности ученика у основној и средњој школи. На узорку од 318 ученика из седам основних школа и 296 ученика средњих школа у Републици Српској, а на основу њихових резултата добијених инструментом КИУД одредили смо нивое криминогене инфизираности ученика у основним и средњим школама, тј. утврдили смо присутност и интензитет њихове криминогене инфизираности. Утврђени интензитет криминогене инфизираности ученика у основној и средњој школи приказали смо у табели 1.

Табела 1. Криминогена инфизираност ученика у основној и средњој школи

Шко- ла	Ниво криминогене инфизираности									
	Низак		Умјерен		Висок		Изразит о висок		Укупно	
Осно- вна	259	81,4%	32	10,1%	16	5%	11	3,5%	318	100%
Сре- дња	212	71,6%	39	13,2%	28	9,5%	17	5,7%	296	100%
Уку- пно	471		71		44		28		614	100%
df	3									
X ²	9,162									

Добијени резултати које смо представили у табели 1 указују да од укупно 318 испитаних ученика у основним школама 259 или 81,4% има низак ниво криминогене инфизираности, 32 или 10,1% умјерен ниво, 16 или 5% висок, а 11 или 3,5% изразито висок ниво криминогене инфизираности. Низак ниво криминогене инфизираности не значи да код ученика у основним школама нема криминогене инфизираности, већ само да је он низак у односу на критеријум групу. На узорку од 296 ученика у средњим школама утврдили смо нивое криминогене инфизираности. Резултати истраживања указују да од укупног броја ученика у средњим школама 212 или 71,6% има низак ниво криминогене инфизираности, 39 или 13,2% умјерен, 28 или 9,5% висок и 17 или 5,7% изразито висок ниво криминогене инфизираности. Упоредјујући резултате који указују на интензитет криминогене инфизираности ученика у основним и средњим школама увиђамо да је број ученика ниске криминогене инфизираности у основним школама већи у односу на број ученика у средњим школама. Такође, евидентно је да је знатно већи број ученика који су идентификовани као умјерено, високо и изразито високо криминогено инфизираност у средњим школама него у основним школама. Када је у питању ниво криминогене инфизираности ученика, посебну пажњу треба посветити умјерено криминогеним ученицима. Умјерено криминогене ученике треба посматрати као «ризичну групу», која је веома близу границе да постане високо криминогено инфизирана група. Ова група је приоритетна када је у питању превенција криминогене инфизираности, јер још није касно да се они превенирају. Наравно превенција треба да обухвати све ученике, али ова група спада у најризичнију да постане потпуно криминогено инфизирана, те је због тога веома важно идентификовати ову појаву што раније, како би и превенција била што успјешнија. Ова чињеница и презе-нтовани подаци указују да се криминогено инфизираност ученици «регрутују» још у основним школама, те да се интензитет криминогене инфизираности повећава са њиховим преласком у средњу школу, што потврђују и добијени резултати истраживања. Такође, добијени резултати истраживања указују да постоји статистички значајан однос интензитета криминогене инфизираности ученика у зависности од тога да ли похађају основну или средњу школу. То смо утврдили и израчунавањем Хи – квадрата који у овом случају износи $X^2 = 9,162$ при $df = 3$ и статистички је значајан на нивоу 0,05. На основу представљених резултата истраживања, можемо закључити да су ученици средње школе у већој мјери криминогено инфизираност у односу на ученике основне школе.

Потреба за потврђивањем идентитета, зрелости, самосталности, бјежање од одговорности, недостатак циљева, али и одраз тренутне ситуације у друштву, као и бројни други ендогени и егзогени фактори само су неки од разлога све веће криминогене инфизираности младих. Сви они заједно, утичу на повећање крими-

ногене инфицираности и воде ка већој вјероватноћи извршења кривичног дјела. Али, у криминогеној инфицираности ученика и малољетних делинквената препознајемо и њихов револт према неправди у друштву који они најчешће исказују кроз пружање отпора и одбацавање наметнутих друштвених вриједности, али и кроз непримјерено, девијантно понашање. Због тога је лоша друштвено-економска ситуација веома погодно тло за развој криминогене инфицираности, на што резултати истраживања и указују. Такође, идентификовање криминогене инфицираности код ученика основне и средње школе указује на појаву све веће друштвене дезоријентације, тј. аномичности друштва.⁶ На дисфункционалност друштва указују и подаци да је криминогена инфицираност ученика у основним школама висока у 8,5% случајева, а ризична у још 10,1% случајева, док је криминогена инфицираност ученика у средњим школама висока у 15,2% случајева, а ризична у још 13,2% случајева. Ови подаци наводе нас на претпоставку да је криминогена инфицираност младих у великој мјери посљедица друштвених промјена у којима нестаје стари систем вриједности, а нови још није успостављен на начин пуне владавине закона. У том вакуму, када нису јасно дефинисане друштвене вриједности, велики број људи показује склоност да сами одређују систем вриједности који им служи за одржавање, или стицање богатства које је често стечено на друштвено неприхватљив начин.⁷ Таква атмосфера у друштву ствара стање аномије у коме се све чини допуштено и у коме се криминал и насиље исплате, а гдје се људи склони таквим поступцима дефинишу у друштву као сналажљиви. Криминализација друштва и губљење моралних вриједности указује на друштвену дезоријентацију, чија је посљедица утврђени ниво криминогене инфицираности испитаника у нашем истраживању.

3.2. Криминогена инфицираност ученика у зависности од социјалних обиљежја

Не желећи да умањимо значај бројних социјалних и других фактора који утичу на појаву криминогене инфицираности, ми смо се у нашем истраживању одлучили да истражимо колико криминогена инфицираност ученика зависи од неких ужих социјалних фактора као што су: категорија становништва, мјесто боравка ученика, као и њихов однос према религији. Разлог због чега смо се фокусирали управо на наведена социјална обиљежја, јесу, свакако, недавна ратна дешавања, као и послеријатне прилике у којима су испитаници одрастали, бројне миграције које су их пратиле, као и нови друштвени систем који, за разлику од старог система, све више подржава цркву и даје одређену важност религијском опредјељењу као темељном идео-

⁶ Милосављевић, М. (2003). *Девијације и друштво*, Београд, Драганић.

⁷ Милосављевић, М., Југовић, А. (2009). *Изван граница друштва – савремено друштво и маргиналне групе*, Београд, ФАСПЕР

лошком и вредносном чиниоцу. Управо због наведених чињеница, ми смо се определијели да у нашем истраживању утврдимо колико су ова три социјална фактора међусобно повезана са криминогеном инфицираношћу ученика, не желећи наравно да умањимо значај и осталих социјалних фактора.

3.3. Криминогена инфицираност ученика у зависности од мјеста боравка

Једна од помоћних хипотеза, коју смо поставили у нашем истраживању, односила се на претпоставку да постоји статистички значајан однос интензитета криминогене инфицираности ученика у основним и средњим школама и средине из које ученици долазе. За провјеру ове хипотезе утврдили смо криминогену инфицираност ученика помоћу инструмента КИУ (криминогена инфицираност ученика), те анализирали податке из инструмента УППС (упитник за утврђивање породичних, педагошких и социјалних прилика код ученика) који се односе на социјална обиљежја средине из које ученици долазе. Однос интензитета криминогене инфицираности ученика основне и средње школе и средине из које долазе приказали смо у табели 2. Приликом анализе резултата истраживања извршили смо сажимање категорија које се односе на ниво криминогене инфицираности, ради што валиднијег представљања истих.

Табела 2. Криминогена инфицираност ученика у зависности од мјеста боравка

Криминогена инфицираност ученика	Живимо у:					
	Граду		Приградском насељу		Селу	
Ниска	277	77,2%	65	73%	129	77,7%
Умјерена	42	11,7%	12	13,5%	17	10,2%
Висока	40	11,1%	12	13,5%	20	12,1%
Укупно	359	100%	89	100%	166	100%
df	4					
X²	1,082					

Посматрајући презентоване податке из табеле 2 уочавамо да од 359 ученика који живе у граду 277 или 77,2% је идентификовано као ниско криминогено инфицирано, 42 или 11,7% као умјерено инфицирано, а 42 или 11,1% као високо криминогено инфицирано. Од

укупно 89 ученика који живе у приградском насељу 65 или 73% има низак ниво криминогене инфизираности, 12 или 13,5% умјерен, а 12 или 13,5% ученика је високо криминогено инфизирано. Код 166 ученика који живе на селу идентификовали смо 129 или 77,7% ученика, који имају низак ниво криминогене инфизираности, 17 или 10,2% умјерен, а 20 или 12,1% ученика има висок ниво криминогене инфизираности. Ови подаци указују да је криминогена инфизираност присутна подједнако и у градској и у приградској средини, али и у сеоској средини, што указује на чињеницу да су негативни криминогени утицаји подједнако раширени у цијелој популацији. Иако није утврђена статистички значајна разлика у односу на друге средине, ипак треба истаћи да је приградска средина најинтезивнија, односно најподложнија криминогеној инфизираности (27%).

Резултати истраживања указују да све већи број криминогено инфизираних ученика долази из приградских насеља и, донекле неочекивано, из сеоских средина, што је свакако посљедица шире социјалне и економске кризе, кризе патријархалне породице, изразитих миграционих кретања, али и потребе дјецe из таквих средина да се буде «ин» у друштву, поготово у школи, пред вршњацима из градске средине. Због великих миграција становништва услед недавних ратних дешавања, велики број расељених лица настањен је на периферији града, односно у приградским насељима. Дјеца из таквих породица често су фрустрирана због лошијих услова и стандарда живота у односу на раније мјесто пребивалишта, због чега се често не успијевају прилагодити новој средини, или то покушавају на начин који није друштвено прихватљив. Такође, и породице из сеоске средине због тешке економске ситуације на селу, одлазе да раде у иностранство, или покушавају да се запосле у граду, насељавајући се углавном у приградским насељима због јефтинеје смјештаја. У таквој ситуацији, борећи се за егзистенцију породице, родитељи често несвјесно занемарују дјецу која у одсуству контроле веома лако подлијежу утицајима разних егзогених криминогених фактора. Ове чињенице указују да су управо приградска насеља жаришта и најкритичнија мјеста за развој не само криминогене инфизираности, него и делинквенције уопште.

Посматрајући податке у цјелини, евидентно је да је криминогена инфизираност код ученика заступљена у свим срединама у којима они живе, те да не постоји значајан однос између ове двије варијабле. Ову чињеницу потврђује и израчунати Хи – квадрат. Утврђени $\chi^2 = 1,082$ при $df = 4$ није статистички значајан.

Подједнака заступљеност криминогене инфизираности код испитаника који живе у граду, приградској средини и селу указује на једну криминогену атмосферу која је присутна у цјелокупном друштву у коме млади одрастају, формирају своју личност, идентитет, одређују своје приоритетне циљеве и потребе. Таква атмосфера у друштву преноси се на младе и цјелокупно становништво путем медија, политичке и економске кризе, кризе система вриједности,

ентропијом друштвених институција и другим факторима. Последица таквог стања јесте управо криминогена инфичираност младих, која се све више препознаје кроз њихове асоцијалне ставове према друштвеним вриједностима.

На основу презентованих резултата истраживања, можемо констатовати да је проблем криминогене инфичираности постао општедруштвени проблем и да нема средине у којој он није присутан.

3.4. Криминогена инфичираност ученика у зависности од категорије становништва којој припадају

У нашем истраживању жељели смо испитати хипотезу која се односила на претпоставку да постоји статистички значајан однос интензитета криминогене инфичираности ученика у основној и средњој школи и категорије становништва којој испитаници припадају. Анализом ставова испитаника из инструмента КИУ (криминогена инфичираност ученика) и анализом података из инструмента УППС (упитник за утврђивање породичних, педагошких и социјалних прилика код ученика) дошли смо до података који указују на однос између ових двију варијабли. Код одређивања категорије становништва којој испитаници припадају одредили смо три категорије и то: домаће нерасељено становништво, расељена избјегла лица и повратници. Такође, због добијених малих вриједности извршили смо сажимање категорија које се односе на криминогену инфичираност ученика, те одредили три категорије и то: ниска, умјерена, те висока и изразито висока криминогена инфичираност.

Табела 3. Криминогена инфичираности ученика у зависности од категорије становништва којој припадају

Криминогена инфичираност ученика	Категорија становништва					
	Домаће нерасељено лице		Расељена избјегла лица		Повратници	
Ниска	401	77,9%	54	77,1%	16	55,2%
Умјерена	60	11,6%	6	8,6%	5	17,2%
Висока и изразито висока	54	10,5%	10	14,3%	8	27,6%
Укупно	515	100%	70	100%	29	100%
df	4					
X ²	10,486					

Анализом презентованих података утврдили смо да од укупно 614 ученика, 515 или 83,9% припада домаћем нерасељеном стано-

вништву, 70 или 11,4% расељеним избјеглим лицима, а 29 или 4,7% повратницима. Од 515 ученика који припадају домаћем нерасељеном становништву 401 или 77,9% спада у групу ниско криминогено инфицираних ученика, 60 или 11,6% спада у групу умјерено инфицираних, а 54 или 10,5% у групу високо и изразито високо криминогено инфицираних ученика. Од укупно 70 ученика који припадају категорији расељених избјеглих лица 54 или 77,1% спада у групу ниско криминогено инфицираних ученика, 6 или 8,6% у групу умјерено инфицираних, а 10 или 14,3% ученика спада у групу високо и изразито високо криминогено инфицираних ученика. Код категорије повратници од укупно 29 ученика 16 или 55,2% је ниско криминогено инфицирано, 5 или 17,2% умјерено, а 8 или 27,6% ученика је високо и изразито високо криминогено инфицирано.

Подаци показују да промјена средине, прилагођавање тој средини и уклапање у њу, као и бројни пратећи социјални и материјални проблеми утичу понајвише на ученике који су због ратних дешавања промијенили мјесто боравка, или су се након дужег периода поново вратили у своју средину. Лично незадовољство, фрустрираност због миграција, лоша материјална ситуација, само су од неких узрока незадовољства код ове категорије ученика код којих се највише уочавају индикатори поремећеног система вриједности, тј. Криминогена инфицираност, што указује на значајну повезаност криминогене инфицираности и категорије становништва којој ученици припадају. Чињеница да се ради о генерацији која је рођена у току ратних дешавања на простору Босне и Херцеговине и која је одрастала у времену ерозије морала и нарушених људских и друштвених вриједности, свакако је утицала на формирање њихових ставова и погледа на друштво у коме живе, а последица таквог одрастања је управо њихова криминогена инфицираност. На то нарочито указује висок ниво криминогене инфицираности ученика из популације повратника, што тумачимо, с једне стране, њиховим осјећајем да су сегрегирани, а с друге њиховом властитом гетоизацијом, у циљу непризнавања потребе и тиме одбацивања укључивања у друштвену заједницу.

Ову констатацију потврђује и утврђени Хи – квадрат који у овом случају износи $X^2 = 10,486$ и уз $df = 4$ статистички је значајан на нивоу 0,05, те на основу тога можемо закључити да постоји статистички значајан однос између интензитета криминогене инфицираности ученика основних и средњих школа и категорије становништва којој припадају, због чега је неопходно посветити више пажње овом социјалном проблему.

3.5. Криминогена инфицираност ученика и њихов однос према религији

У нашем истраживању жељели смо испитати претпоставку да ли постоји статистички значајан однос интензитета криминогене инфицираности ученика у основним и средњим школама и њиховог односа према религији. Испитаници су у упитнику УППС изнијели

своје ставове према религији, тј. да су религиозни, да нису религиозни, или да су неопредијељени. Анализом података који указују на степен криминогене инфичираности испитаника, као и на основу анализе одговора који се односе на њихов став према религији, утврдили смо однос између ове двије варијабле. Такођер, и код провјере ове хипотезе због малих добијених вриједности извршили смо сажимање категорија које се односе на интензитет криминогене инфичираности. Резултате истраживања који указују на однос интензитета криминогене инфичираности ученика и њиховог става према религији представили смо у сљедећој табели.

Табела 4. Криминогена инфичираност ученика и њихов однос према религији

Криминогена инфичираност ученика	Став према религији					
	Религиозан		Нисам религиозан		Неопредјељен	
Ниска	412	79,4%	35	61,4%	24	63,2%
Умјерена	55	10,6%	9	15,8%	7	18,4%
Висока и изразито висока	52	10%	13	22,8%	7	18,4%
Укупно	519	100%	57	100%	38	100%
df	4					
X ²	14,689					

Анализом презентованих података из табеле 4 утврдили смо да се од укупно 614 ученика 519 или 84,5% изјашњава као религиозно, 57 или 9,3% као нерелигиозно, а 38 или 6,2% као неопредјељено. Код 519 ученика који су се изјаснили да су религиозни, 412 или 79,4% је ниско криминогено инфичирано, 55 или 10,6% умјерено, а 52 или 10% високо и изразито криминогено инфичирано. Од 57 ученика који су се изјаснили да нису религиозни 35 или 61,4% је ниско криминогено инфичирано, 9 или 15,8% умјерено, а 13 или 22,8% ученика је високо и изразито високо криминогено инфичирано. Код 38 ученика који су се изјаснили да су неопредијељени када је у питању њихов став према религији, 24 или 63,2% је ниско криминогено инфичирано, 7 или 18,4% умјерено, а 7 или 18,4% високо и изразито високо криминогено инфичирано. Подаци указују на значајну повезаност између ових двију варијабли.

Из приказаних података видљиво је да постоји значајан однос између интензитета криминогене инфизираности и религијске опредељености код ученика у основним и средњим школама. Утврђени $X^2 = 14,689$ при $df = 4$ статистички је значајан на нивоу 0,01. Премда и међу религиозним ученицима има оних који су високо и изразито криминогено инфизирано, ипак је та појава присутнија код оних ученика који се опредељују нерелигиозни и неопредељени.

У последњих 20 година на просторима БиХ евидентан је раст религиозности поготово код младих. О томе свједоче бројна истраживања. «У послјератном периоду, у истраживању УНДП-а 49,3% младих истиче да су вјерници и да углавном прате сва религијска упутства, 31,4% да то ради само у посебним приликама, док 9,2% се не сматра вјерником, мада 4,3% упркос прати обичаје».⁸

Упитно је на који начин ученици доживљавају и посматрају религиозност и колико заправо они разумију принципе на којима се заснива религија. Код ученика који су се изјаснили као нерелигиозни или неопредељени, а који су криминогено инфизирано, уочљив је проблем на чему граде етичност, ако не на вјери у бога, односно њихова вјеровања у материјалне вриједности и лажне узоре који се све више намећу у свакодневном животу ових младих људи.

Код младих, религиозност се често доживљава чисто субјективно и због тога идентификује погрешно, или се одбацује. Очигледан примјер су испитаници који су изгубили неког од чланова породице. Они често износе ставове да нису религиозни, што упућује на губитак вјере и разочарење, што свакако може бити и један од разлога одбацивања било каквих моралних вриједности. Најбољи примјер погрешног односа према религији у вези са криминогеном инфизираношћу младих може се уочити на разним спортским манифестацијама и јавним скуповима политичких странака, гдје криминогено инфизирано ученици и малољетни делинквенти најчешће припадност некој од религија изражавају кроз истицање национализма, увредљивих транспарената на утакмицама, скандирањима, псовкама и сличним гестовима, сматрајући да таквом мржњом према другим и другачијима исказују приврженост својој религији, оданост клубу, политичкој опцији или нацији. Овакво понашање указује да се религиозност често злоупотребљава ради остваривања одређених политичких циљева, а таква политика користи управо младе људе као најпогоднију групу за манипулисање, која при томе због узраста не подлијеже кривичним санкцијама.

На основу представљених резултата истраживања, можемо потврдити постављену хипотезу да постоји однос између интензитета криминогене инфизираности и става ученика према религији, али и указати на значајну чињеницу да религиозност у нашем друштву има значајну улогу када је у питању социјализација младих.

⁸ Душанић, С. (2007). *Психолошка истраживања религиозности*. Бања Лука: Филозофски факултет Бања Лука, с. 16.

ЗАКЉУЧАК

Бавећи се проблемом криминогене инфичираности ученика посебно нас је занимало колико присуство ове појаве зависи од одређених социјалних обиљежја. У нашем истраживању проучавали смо поједина социјална обиљежја (категија становништва, мјесто боравка, религиозност) која су по нашем мишљењу због дешавања на овим просторима у посљедње двије деценије имали најзначајнији утицај на јављање криминогене инфичираности код младих. Проучавањем криминогене инфичираности и научним доказивањем њених социјалних обиљежја и карактеристика указали смо на озбиљан друштвени проблем. Криминогена инфичираност појединца и криминогена инфичираност друштва дјелују по систему спојених посуда, али јасно је да уколико желимо «здрово друштво» морамо кренути од појединца. Из резултата истраживања видљиво је колико је криминогена инфичираност комплексна појава, али и друштвено опасна појава. Свакако, да је период адолесенције најпогодније раздобље у настанку и формирању криминогене инфичираности, због снажног утицаја разних криминогенних фактора из уже и шире социјализаторске околине. Међутим, криминогена инфичираност формира се током читавог живота, због чега је овом друштвеном проблему неопходно посветити више пажње. Криминогена инфичираност је полазна основа за развој свих облика социјално – неприхватљивог понашања код младих. Она је посљедица кризе друштва, друштвених вриједности, утицаја криминогенних егзогенних и ендогених фактора што се у великој мјери негативно рефлектује на друштво и представља разоран фактор у здравом одрастању дјеце и младих. Полазећи од ове чињенице превенција криминогене инфичираности младих даје најбоље резултате када се узроци правовремено идентификују и даље активности усмјере ка њиховом потпуном отклањању или ублажавању.

SOCIAL CHARACTERISTIC OF CRIMINAL INFECTION OF PUPILS

Nebojša Macanović, Ph.D.

Abstract: Growing disorientation of society and disturbed value system, makes propitious background for criminal infection of people who live here, especially criminal infection of youth. This is very complex phenomenon which can be found in many social systems, but it is always more present in undeveloped countries and transition countries. This is why we will in this paper pay special attention to appearance of criminal infection, to elucidate this phenomenon which is more and more present in behavior of pupils. Goal of this paper, and research itself, was to identify to which extent is criminal infection present in our society, and to determine social characteristics of criminal infection. Through this research, we are trying to find possibility for prevention of criminal infection in society.

Key words: *criminal infection, deviant behavior, disturbed value system, religion*

ЛИТЕРАТУРА

1. Богојевић, С. (1991). *Психолошка атмосфера затвора*. Зеница: КПЗ Зеница
2. Душанић, С. (2007). *Психолошка истраживања религиозности*. Бања Лука: Филозофски факултет Бања Лука
3. Југовић, А. (2007). Социолошки приступ у дефинисању појма и типова поремећаја понашања. У књизи: *Поремећаји понашања и преступништво младих* (стр. 11 – 28). Београд: ФАСПЕР
4. Југовић, А. (2009). *Теорија друштвене девијантности*. Београд: ЈП Службени гласник
5. Клаић, Б. (1983). *Ријечник страних ријечи*. Загреб: Накладни завод матице Хрватске
6. Ковачевић, Б., Перић, Р. (2009). *Социјална патологија*. Бања Лука: Народна и универзитетска библиотека Републике Српске
7. Милосављевић, М. (2003). *Девијације и друштво*. Београд: Драганић
8. Ковачевић, Р. (2007). Ризични фактори у школској средини као предиктори поремећаја у понашању ученика основних школа. У књизи: *Поремећаји понашања и преступништво младих* (стр. 331 – 342). Београд: ФАСПЕР
9. Милосављевић, М., Југовић, А. (2009). *Изван граница друштва – савремено друштво и маргиналне групе*. Београд: ФАСПЕР
10. Томић, Р. (2005). *Комуникација са дјецом делинквентског понашања*. Тузла: Денфас.